

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm**Yttrande över betänkandet Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning (SOU 2017:10)**

(U2017/00732/F)

Riksdagens ombudsmän har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet.

Inledning

Enligt utredningen har många personer angett att dagens system inte skapar en tillräckligt stor nationell enhetlighet i fråga om vare sig behandling av misstänkt oredlighet eller konsekvenser av konstaterad oredlighet. Jag delar den uppfattningen och är därför positivt inställd till att handläggningen och bedömningen av dessa frågor regleras i större omfattning. De förslag som utredningen har lagt fram är väsentligen ändamålsenliga och väl avvägda. I det följande redovisar jag min uppfattning i några frågor där jag har synpunkter på förslagen.

Ska Oredlighetsnämnden ha en utredningsskyldighet?

Utredningen har föreslagit att nämnden ska pröva ärenden som har överlämnats från forskningsutförare och anmälningar som har getts in till nämnden samt att nämnden även på eget initiativ ska kunna pröva ärenden om oredlighet i forskning. Jag tillstyrker förslaget i den delen, men anser att det finns behov av att överväga kompletterande bestämmelser när det gäller handläggningen av anmälningsärenden.

Som förslaget nu har utformats har vem som helst möjlighet att göra en anmälan till nämnden, även anonymt. Enligt 7 § ska nämnden pröva anmälningar som har getts in till nämnden, och enligt 10 § ska resultatet av nämndens prövning redovisas i ett beslut av vilket det ska framgå om resultatet av prövningen innebär att en eller flera forskare har gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning eller inte. Undantagen från den ordningen är om ärendet ska lämnas över till forskningsutföraren (8 §) eller om saken är preskriberad (9 §).

Lagförslagets utformning i den delen ger intryck av att nämnden har en skyldighet att utreda och fatta beslut – med ställningstagande till om någon har gjort sig skyldig till oredlighet – även i alla anmälningsärenden. Det är svårt att förutse

mängden och kvalitén på de anmälningar som nämnden kommer att ta emot. När det gäller de ärendena bör det därför enligt min mening övervägas om det i lagen om prövning av oredlighet i forskning ska anges att nämnden kan skriva av eller avvisa ett ärende, t.ex. om anmälan återkallas, är uppenbart obefogad eller så ofullständig eller otydlig att den inte kan läggas till grund för en prövning.

Forskningsutförares yttrande

Av 11 § i förslaget till lag om prövning av oredlighet i forskning framgår att forskningsutförare på begäran ska lämna nämnden de uppgifter, upplysningar och handlingar om aktuell forskning som nämnden behöver för sin prövning. Jag tillstyrker det förslaget, men enligt min mening finns det ett behov av ett förtydligande eller en komplettering i den delen. Enligt den nuvarande ordningen är det forskningsutförarnas uppgift att avgöra om någon har gjort sig skyldig till oredlighet i forskning. Det är viktigt att forskningsutförarnas insyn i och kompetens inom den egna verksamheten tas till vara vid de bedömningar som nämnden kommer att göra. I de fall där nämnden utreder oredlighet i forskning bör utredningen regelmässigt innehålla forskningsutförares bedömning av saken. Det är enligt min mening inte tillräckligt att forskningsutföraren erbjuds möjlighet att yttra sig över utredningen. I de fall där nämnden ska besluta i frågan om en eller flera forskare har gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning bör det vara en skyldighet för nämnden att hämta in forskningsutförares yttrande. För de statliga universitetens och högskolornas del bör yttrandet innehålla rektors bedömning.

När det gäller ärenden som överlämnas från forskningsutföraren till nämnden kan en godtagbar ordning vara att forskningsutföraren yttrar sig i samband med att ärendet överlämnas till nämnden. I de fallen anser jag att det är tillräckligt att forskningsutföraren yttrar sig över kompletterande utredning hos nämnden vid behov.

Tillträde till forskningsutförares lokaler

Utredningen har föreslagit att forskningsutförare, utöver den ovan nämnda uppgiftsskyldigheten, även på begäran ska lämna den nationella nämnden tillträde till de lokaler som har använts vid forskningen. Skyldigheten att lämna tillträde till lokalerna är enligt min mening av en annan karaktär än uppgiftsskyldigheten. Det är viktigt att en sådan åtgärd är proportionerlig på så sätt att nyttan av ett besök kan anses väga tyngre än det intrång som besöket innebär. Utredningen har inte redovisat vilka överväganden som har gjorts när det gäller behovet av besök eller det intrång som ett besök kan medföra. Inte heller framgår det vilka befogenheter nämnden ska ha i det sammanhanget. Frågan om tillträde till lokalerna kräver noggrannare och mer djupgående överväganden. Jag kan inte tillstyrka förslaget i den delen.

Hänvisning till förvaltningslagen

I förslaget till lag om prövning av oredlighet i forskning har utredningen fört in en hänvisning till de förfaranderegler i förvaltningslagen (1986:223) som gäller vid myndighetsutövning. I prop. 2016/17:180, En modern och rättssäker förvaltning –

ny förvaltningslag, som lades fram efter att utredningens förslag hade presenterats, har regeringen anfört att förfarandereglerna i den nya förvaltningslagen inte ska göra någon skillnad på om ärendehandläggningen sker vid myndighetsutövning eller inte (s. 48 ff). Utformningen av den nya förvaltningslagen påverkar naturligtvis utredningens förslag.

Förslag till förordning om ändring i förordning (2007:1068) med instruktion för Centrala etikprövningsnämnden

Utredningen har föreslagit att Oredlighetsnämnden ska ersätta expertgruppen för oredlighet i forskning vid Centrala etikprövningsnämnden. I förslaget till ändring i förordningen har det därför angetts att 9 § ska upphöra att gälla, men även 10–12 §§ ska i så fall utgå.

Stefan Holgersson

Johan Albin
föredragande